

## מאמר גמר לקבלת תעודת Diplomat בגישת הלוגותרפיה

### האל הלא-מודע מבקר בבית חב"ד / רייזי זאקלס

מאי 2026

#### הקדמה אישית

לא הגעתי לשליחות במקרה. מאז שאני זוכרת את עצמי חיפשתי משמעות – לא רק תשובות, אלא חיים שיש בהם עומק, ערך ונוכחות. כשהגענו לזאגר כשליחי חב"ד לא באנו עם תוכנית סדורה של הצלחה, אלא עם תחושת שליחות עמוקה: להיות כתובת.

לאט-לאט הבנתי שבית חב"ד הוא לא רק מקום פיזי. הוא מרחב שבו מתרחש משהו עדין הרבה יותר – מפגש בין אדם לבין משהו שתוכו שהוא עצמו לא תמיד יודע להגדיר. אנשים מגיעים עם ספקות, ריחוק, ולעיתים גם התנגדות – אבל משהו בהם נענה

כמי שלמדה את תורת חב"ד הדברים תמיד היו ברורים. מה שקורה בבית חב"ד דומה, במובנים מסוימים, למה שוויקטור פראנקל קרא לו "הלא-מודע הרוחני". זהו מפגש עם רובד פנימי שקודם למילים, לעמדות, ואפילו לאמונה המוצהרת. תורת הלוגותרפיה הוסיפה את תרגום הדברים לשפה אוניברסלית שמוכרת לאדם, גם מי שאין לו רקע אמוני וגם מנגישה סידרה של כלים לשימוש בכל סיטואציה.

#### "האל הלא-מודע" על פי הלוגותרפיה

המושג "הלא-מודע הרוחני" (Noogenic / Noetic Unconscious) בלוגותרפיה מתאר רובד עמוק בתודעת האדם, שאינו נגיש באופן ישיר למודעות, אך מהווה מקור חיוני לכוחות הרוחניים הגבוהים ביותר שלו. בניגוד לתפיסות פסיכואנליטיות קלאסיות הרואות בלא-מודע מאגר של דחפים מודחקים, הלוגותרפיה מצביעה על רובד אחר: ממד רוחני, ערכי ומשמעותי.

על פי התיאור המובא אצל ד"ר דרור שקד בספרו 'בין אדם למשמעות' (שקד, 2025), הלא-מודע הרוחני כולל בתוכו את הפוטנציאלים האנושיים הגבוהים: מצפון, אמונה, אהבה, יצירה, כמיהה למשמעות ומימוש ערכים. מדובר במרחב פנימי שבו האדם "יודע" את משמעות חייו גם כאשר ידיעה זו אינה מנוסחת או מודעת. במובן זה, הלא-מודע הרוחני אינו רק מאגר פסיבי, אלא מקור חי ופועל, המכוון את האדם לעבר משמעות.

אחד המאפיינים המרכזיים של רובד זה הוא היותו טרנסצנדנטי ביחס לאגו. כלומר, הוא אינו עוסק רק בסיפוק צרכים פנימיים או בהפחתת מתחים, אלא מפנה את האדם אל מעבר לעצמו – אל ערכים, אל זולת, ואל משמעות. כפי שניסח ויקטור פראנקל "הלוגוס עמוק מן הלוגיקה".

בהקשר זה, ניתן להבין את הביטוי "האל הלא-מודע" לא כהנחה תיאולוגית מפורשת, אלא כהצבעה על כך שבתוך האדם קיים פתח פנימי לממד של קדושה, ערך ומשמעות. זהו מרחב שבו האדם עשוי "לפגוש" את מה שנתפס בעיניו כעליון ממנו, גם אם אינו מגדיר זאת במונחים דתיים. הלא-מודע הרוחני, אם כן, הוא נקודת הממשק בין האדם לבין המשמעות, ולעיתים – גם בין האדם לבין האל.

### **ביטוי של הלא-מודע הרוחני במפגש הלוגותרפי**

במפגש הלוגותרפי, הלא-מודע הרוחני אינו נחשף באופן ישיר, אלא מתגלה בעקיפין דרך תנועות פנימיות של המטופל: שאלות, התלבטויות, תחושת ריק, מצפון, או כמיהה למשמעות. תפקידו של המטפל אינו לפרש את הלא-מודע במובן הפסיכואנליטי, אלא ליצור תנאים שבהם המטופל יוכל להקשיב לקול הפנימי העמוק שלו.

בהתאם לגישה זו, הלוגותרפיה אינה שואפת "לחשוף" תכנים מודחקים, אלא לכוון את האדם אל הפוטנציאל הרוחני שבו. ההנחה היא כי גם כאשר האדם מנותק ממשמעות, אין מדובר בהיעדרה, אלא בהסתרתה. המשמעות קיימת, אך אינה נגישה. העבודה הטיפולית היא אפוא תהליך של גילוי ולא של יצירה יש מאין.

הלא-מודע הרוחני בא לידי ביטוי במיוחד ברגעים של הכרעה. כאשר אדם ניצב בפני בחירה ערכית, עולה מתוכו לעיתים תחושת ידיעה שאינה נובעת מהיגיון בלבד – תחושה של "מה נכון לעשות". תחושה זו מזוהה בלוגותרפיה עם המצפון, הנתפס כביטוי של הממד הנואטי.

בנוסף, ביטוי נוסף של הלא-מודע הרוחני מתרחש במצבי סבל. דווקא כאשר האדם נתקל בכאב, אובדן או ריק קיומי, עשוי להיפתח פתח לעומק הרוחני שבו. הלוגותרפיה רואה בכך הזדמנות להתעלות – לא כהדחקה של הסבל, אלא כהענקת משמעות לו.

לפיכך, המפגש הלוגותרפי הוא מרחב שבו המטפל מסייע למטופל להקשיב לממד שכבר קיים בתוכו, למאגר המשמעות הפנימי, גם כאשר הוא אינו מודע לו במלואו.

### **הנפש האלוקית – רובד פנימי שלעיתים אינו מודע**

בתורת חב"ד, בספר התניא<sup>1</sup>, מתואר האדם כבעל שתי נפשות: נפש בהמית ונפש אלוקית. הנפש האלוקית, המתוארת בהרחבה בספר התניא (פרקים א–ג), היא רובד מהותי באדם, אשר מקורו באלוקות עצמה. לשון התניא מגדירה אותה כ"חלק אלוקה ממעל ממש" (תניא, פרק ב), ביטוי המדגיש כי אין מדובר רק בנטייה רוחנית או פסיכולוגית, אלא במהות פנימית בעלת שורש אלוקי.

הנפש האלוקית כוללת מערכת של כוחות – שכליים ורגשיים – המסודרים במבנה של חכמה, בינה ודעת (חב"ד), ומהם נולדות המידות: אהבה ויראה. כוחות אלו מהווים את הבסיס הפנימי לשאיפת האדם לאמת, למשמעות, לקשר עם האל ולחיים ערכיים.

עם זאת, אחד המאפיינים המרכזיים של הנפש האלוקית הוא האפשרות להיותה במצב של העלם. אף שהנפש האלוקית קיימת תמיד, אין היא בהכרח מודעת או פעילה במישור הגלוי. בפרק ט' בתניא מתואר המאבק בין שתי הנפשות – "זה לעומת זה עשה אלוקים" – כאשר הנפש האלוקית עשויה להיות מכוסה, אך לא נעדרת.

מושג "אהבה מסותרת" (תניא, פרק יח ואילך) מבטא זאת היטב: קיימת אהבה טבעית לה' גם כאשר אינה מורגשת. מכאן שהנפש האלוקית פועלת גם מעבר למודעות.

לצידה, הנפש הבהמית מתוארת כנפש הקשורה לחיות הטבעית והגופנית (תניא, פרק א), הפועלת מתוך דחפים ושימור עצמי; גם לה יש כוחות שכליים ורגשיים (פרק ג), והיא יכולה להתעדן ולהיות מנותבת (פרק ז), אך מתקיים מאבק מתמיד בינה לבין הנפש האלוקית (פרק ט).

הבנה זו מאפשרת גשר מושגי: כשם שבלא-מודע הרוחני יש פוטנציאל סמוי הפועל באדם, כך הנפש האלוקית עשויה לפעול בהעלם – אך להמשיך לכוון את האדם מבפנים. גילוי על ידי האדם והכרה בו יעזור לאדם לחיות חיים משמעותיים וליצירת הרמוניה פנימית שתביא למנוחת נפש וסיפוק.

### **ביטוי של "הלא-מודע" בבית חב"ד**

כאשר מעבירים את מושג הלא-מודע הרוחני אל ההקשר של בית חב"ד, מתרחש מעבר ממסגרת פסיכולוגית למסגרת חסידית-מטאפיזית – אך נקודות ההשקפה רבות.

הרבי מליובאוויטש ראה בכל יהודי שליח, והאמין שלכל יהודי צריך להיות מקום פיזי קבוע עם נוכחות אנושית חמה – מקום שבו יתקבל ללא תנאי. בית חב"ד נועד להיות כתובת.

---

<sup>1</sup> הספר נכתב במאה ה-18 על ידי רבי שניאור זלמן מליאדי (ה"אדמו"ר הזקן"), מייסד החסידות ומהווה במידה רבה מדרוך רוחני ופסיכולוגי לחיי היום-יום.

כאשר הגענו לקרואטיה, האתגר המרכזי לא היה חוסר אמונה – אלא חוסר אמון. אנשים רבים לא האמינו שבאנו לשם נתינה וחיזוק היהודים והיהדות, וחיפשו להבין מה אנחנו רוצים להרוויח באמצעות מיזם "בית חב"ד". אך דרך נוכחות רבת שנים, קשר אישי ועשייה, נבנה אמון עמוק. בפועל, בית חב"ד יוצר מרחב שבו אנשים פוגשים רובד פנימי עמוק: ערכים, געגוע, הקשבה לקריאה או למימוש של הרגע דרך סעודת שבת, שיחה, או השתתפות בקיום מצווה לעיתים מתעוררת תחושת חיבור בלתי צפויה.

מנקודת מבט לוגותרפית, ניתן לראות בתחושת החיבור הבילתי צפויה ביטוי של מפגש עם הלא מודע הרוחני כאשר מנקודת מבט חסידית ניתן לקרוא לזה – גילוי של הנפש האלוהית.

גישת חב"ד, בדומה לפראנקל, אינה מתעמתת עם חוסר אמונה, אלא מניחה שקיים עומק פנימי קודם. ההבדל הוא בפרשנות: פראנקל מדבר על משמעות פתוחה, בעוד חב"ד רואה בכך אלוקות ממש.

אך בשתי הגישות מתקיים אמון עמוק באדם – ובמה שפועל בתוכו, גם כשהוא עצמו אינו מודע לכך.

## מן השטח – מרכז לימוד בארי

כיום לומדים בקרואטיה כ-200 סטודנטים ישראלים לרפואה, אשר התקשו למצוא מקום שקט המתאים ללימוד במשך שעות ארוכות. מתוך צורך זה החלטנו להקדיש קומה בבניין בית חב"ד למיזם של מרכז לימוד לסטודנטים. פתיחת המרכז תוכננה לשבוע שלאחר חג שמחת תורה תשפ"ד (7.10.2023).

במהלך חג שמחת תורה הגיעו הידיעות על האירועים הקשים שפרצו בדרום הארץ. הידיעות הותירו אותנו המומים ומבוהלים, ובאופן ספונטני הסטודנטים מצאו את עצמם נוהרים לבית חב"ד – לבכות, לשתף ולקבל חיבוק. את טקס הפתיחה קיימנו לבסוף באווירה של זיכרון והזדהות עם קורבנות פסטיבל הנובה והלחימה, כאשר כל סטודנט יכול היה לשתף על מכר או קרוב שנפל, ולהדליק נר זיכרון.

הרציונל של מרכז לימוד בארי הוא להעניק תמיכה לסטודנטים הלומדים רחוק מהבית, מהקהילה ומהמשפחה בישראל. אין כל דרישה להשתתפות בפעילות דתית, מתוך רצון לאפשר לכל אחד להרגיש בנוח ולהיות חלק מהמקום.

האווירה הפתוחה של המרחב במרכז לימוד בארי, ובבית חב"ד בכלל, מסירה מחסומים של דעות קדומות ומפיגה חששות. היא מעוררת סקרנות ורצון לשאול שאלות, ולהיפתח לידע חדש.

רבים מהסטודנטים מדברים על תחושת המשפחתיות, על תחושת השייכות, ועל האפשרות להביא לידי ביטוי את כל חלקי הזהות היהודית והישראלית – ללא צורך להסתיר או לחשוש.

דוגמה קטנה לכך התרחשה בערב פסח: תלינו שלט המודיע כי המקום נקי לפסח, וביקשנו להימנע מאכילה במרחב. אחד הסטודנטים התבטא כך:

“אתם סמכתם עלינו ולא עקבתם אחרינו אם אנחנו מכניסים או לא מכניסים אוכל. זה גרם לנו לכבד אתכם, ובאמת לאכול בחוץ. בנוסף, החלטנו ביוזמתנו לא להגיע למרכז לימוד בארי בשבתות, מכיוון שהלימוד כולל שימוש במכשירים טכנולוגיים, ורצינו לכבד אתכם.”

דברים אלו מבטאים כיצד הגישה והמרחב אינם פועלים דרך כפייה, אלא דרך אמון. מתוך כך, נפתח פתח פנימי שבו הסטודנטים שואלים את עצמם: “למה לא לשמוע?” ואכן, רבים בוחרים להגיע וללמוד יהדות במסגרת קורסי הלימוד המתקיימים בבית חב"ד.

### **סיכום אישי**

אחרי שנים של שליחות, אני יכולה לומר שבית חב"ד אינו רק מוסד – הוא מרחב של מפגש. לא רק בין אנשים, אלא בין אדם לבין עצמו.

ראיתי אנשים שמגדירים את עצמם רחוקים, אדישים, ואפילו מתנגדים – ופתאום משהו בהם נפתח. לא דרך שכנוע, אלא דרך חוויה. דרך קשר.

אולי זה מה שפראנקל קרא לו “האל הלא־מודע”. ואולי זו פשוט הנשמה, שמחכה שיקשיבו לה.

### **מקורות בביבליוגרפיים:**

פראנקל, ו. (1970) האדם מחפש משמעות, הוצאת דביר.

שקד, ד. (2025) בין אדם למשמעות מהגות פילוסופית לפרקטיקה טיפולית, המדריך ללוגותרפיה יישומית. הוצאה עצמית.

שניאור זלמן מלאדי. (תשנ"ח). ספר התניא: ליקוטי אמרים. קה"ת.